

**ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ
БЕЗПЕЧНІСТЬ ХАРЧУВАННЯ – ПРІОРИТЕТНИЙ ВИБІР СПОЖИВАЧА**

Породіна Л.В., здобувач, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського¹

В останній час все більше споживачів приділяють увагу своєму харчуванню, особливо його якості та безпечності. Публікації в ЗМІ, передачі на телебаченні іноді носять суперечливий характер. З одного боку – споживачів переконують в доцільності споживання різних добавок, з другого – підкреслюють їх негативний вплив на здоров'я та життя людини.

У 2007-2009 роках проведено дослідження, мета якого полягала в аналізі задоволеності та інформаційних потреб населення Донбасу щодо якості та безпечності харчових продуктів.

Засобом отримання первинної емпіричної інформації стало масове опитування в Донецькій та Луганській областях, які разом утворюють окремий географічний ареал – макрорегіон «Донбас».

Масове опитування проводилося одночасно та здійснювалося методом стандартизованого інтерв'ю. Загалом було опитано 4300 чоловік. Після коригування вибірки було залишено 3655 анкет.

Вибірка опитування репрезентує основні соціально-демографічні категорії населення України віком від 18 років і вище. Відбір респондентів для опитування здійснювався методом квотної вибірки. Квотування вибіркової сукупності відбувалося за такими параметрами:

- регіон проживання (Донецька та Луганська області);
- тип населеного пункту (обласний центр, міста не обласного значення, селище міського типу, село);
- стать;
- вік (п'ять вікових груп).

Контролювався також показник рід занять, тобто бралася до уваги соціально-професійна структура вибірки (тринадцять основних груп), а також матеріальний статус респондентів (чотири майнових прошарки).

Формалізація відповідей експертів та респондентів дала можливість широко використовувати методи математичної статистики. Висновки проведеного дослідження ґрунтуються на результатах кластерного, факторного, кореляційного та регресійного методів аналізу. Усі показники є статистично значущими на рівні $p < 0.05$. Процедури введення первинних даних, аналізу їх якості, обробки інформації, її відображення засобами графіки здійснювалися за допомогою інформаційної та експертно-аналітичної системи підтримки прийняття рішень „ЛОГОС 3.0”.

У рамках статті наведено середні дані за 3 роки.

Більшість опитуваних (67%) відзначили, що завжди піклуються про стан свого здоров'я, а 37% проявляють свою турботу про здоров'я тільки під час хвороби. Цікаво, що у 2007 р. на запитання щодо стурбованості про здоров'я «так» відповіли 48% опитуваних, а вже у 2009 р. – 76%.

Аналіз факторів, які впливають на стан здоров'я людини, дозволяють відзначити, що одним з найважливіших чинників є харчування людини – з цим твердженням згодні 22% опитаних. Друге місце відводиться звичкам, на частку яких приходиться 10%. Далі, важливу роль відіграє робота – таку відповідь підтримують 7% респондентів. Про вплив на здоров'я погоди і спадковості впевнені по 5% опитаних. Найменша частка респондентів (2,4%) вважають, що на здоров'я людини впливають заняття спортом.

В той же час лише 26% респондентів дотримуються свого раціону харчування. Кожен другий опитаний періодично дотримується свого раціону харчування, а кожен третій вживає в їжу все підряд і не стежить за своїм раціоном.

Таким чином, за результатами дослідження три з чотирьох опитаних не надають належної уваги своєму харчуванню.

Тому в Україні спостерігається збільшення випадків отруєння харчової природи: сальмонельози, кишкові розлади, особливо у дітей віком 3-5 років. Їжа «на ходу», яка придбана на вулиці або в непридатних для торгівлі кіосках, може призвести як мінімум до отруєння, а в майбутньому до виникнення ожиріння, проблем з шлунково-кишковим трактом і скорочення терміну життя.

Дослідження питання впливу харчування на стан здоров'я людини виявило, що третина опитаних споживачів при виборі продуктів харчування орієнтуються, в першу чергу, на користь для здоров'я, а кожен другий віддає перевагу смаковим якість продукту, і лише один з десяти респондентів стежить за тим, щоб продукт не містив в собі хімічних добавок. Частка респондентів (17%) звертають увагу на термін зберігання, для 12% ціна є основним критерієм вибору. Як не дивно, але упаковка і виробник даної продукції відіграють зовсім не вирішальну роль при виборі продуктів харчування, тому на їх частку доводиться 3% респондентів (рисунок 1).

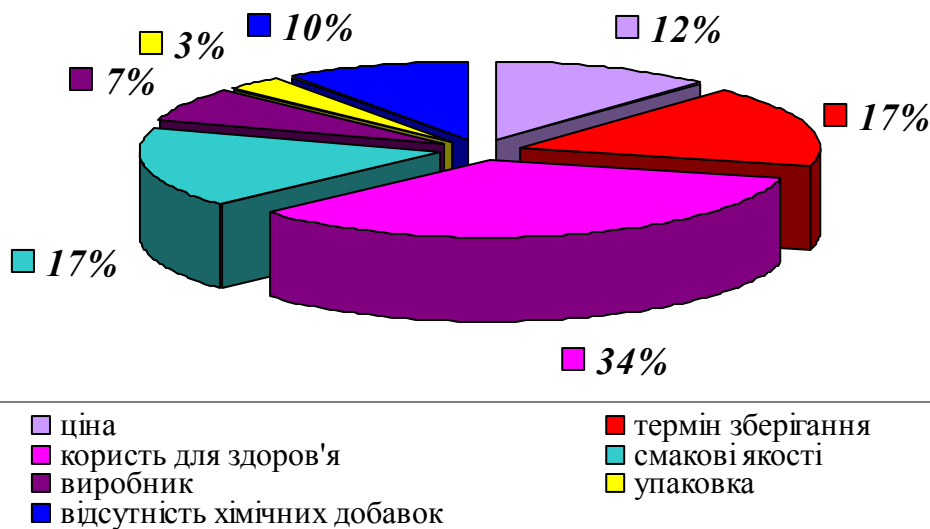

Рисунок 1 – Пріоритети вибору продуктів харчування

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Якщо відстежити думку споживачів щодо найбільш корисних для здоров'я продуктів то переваги респондентів розподіляються так: 54% вважають, що це овочі і фрукти, 28% відносять це до продуктів тваринного походження і на частку хлібобулочних виробів приходить всього лише 18%.

Про продукти безпечного харчування виявилися обізнаними 49% споживачів, 14% – іноді купують ці продукти, а 29% загалом не чули про них.

Слід зазначити, що найбільш поінформовані мешканці обласних центрів та міст необласного значення (64%), а для мешканців селищ ця проблема не є актуальною і нагальною.

Необхідність створення безпечних продуктів харчування велика частина опитаних вважає обов'язковою – 83%. Проте решта частини респондентів, що охоплює 17%, не бачать в цьому необхідності. Якщо порівняти відношення до цього запитання осіб різних вікових груп, то схвалюють створення нових безпечних продуктів 96% опитаних віком від 40 років, а 68% респондентів віком 20-30 років відносяться з обережністю до таких продуктів. Безумовно, що з віком та набутим життєвим досвідом нагальною потребою людини стає піклування не тільки про своє, але й про здоров'я дітей та онуків. За час дослідження у необхідності створення безпечних для здоров'я продуктів збільшилась кількість осіб віком 30-40 років (з 28% у 2007 р. до 43% у 2009 р.). Загалом проблема якісного та безпечного харчування хвилює сьогодні все більше й більше мешканців Донбасу, бо регіон за даними регіонального управління Держспоживстандарту є екологічнонебезпечним.

Серед всіх опитаних велика частина споживачів вважають, що наявність консервантів в продукті тільки погіршує його смакові якості – 36%, 22% респондентів з цим твердженням не згодні і вважають, що вони сприяють поліпшенню смакових властивостей продукту, майже половина опитаних вважає, що вони загалом не впливають на смак продукту.

Кожен третій згоден з твердженням, що «здорова їжа – це не смачна їжа, а тільки корисна». Проте решта респондентів, навпаки, це твердження не підтримують.

За місцем здійснення покупки продуктів безпечного харчування респонденти розділилися таким чином: 41% вважають, що краще купувати такі продукти в спеціалізованих відділах магазинів, 38% вважають, що їх можна придбати і серед інших продуктів харчування, 22% – тільки в спеціалізованих магазинах і 4% – зовсім не знають де можна купити ці продукти.

Якщо оцінювати споживачів по відношенню до товарів-новинок, то можна сказати, що респонденти більш схильні віддавати перевагу перевіреним часом продуктам. 13% прислухаються до поради продавця і можливо придбають товар-новинку. 11% схильні експериментувати і тому обов'язково куплять відразу товар-новинку, як тільки він з'явиться у продажу. Знайомим вірить 21% опитаних.

В поняття «безпечні продукти» кожен з респондентів вкладає своє значення: 51% вважають за краще, щоб продукт містив тільки натуральні компоненти, для 15% головним критерієм є технологія виробництва продукту, для 20% – важлива сумісність інгредієнтів, 4% хочуть щоб продукт містив корисні добавки, для 8% – важлива калорійність і 1% віддають перевагу іншим критеріям вибору здорової їжі (рисунок 2).

При цьому майже половина опитаних (53%) вважають, що в цих продуктах мають потребу всі люди. 10% вважають, що в ній більше потребуються діти. На частку старих і хворих людей відводиться по 22% та 14% респондентів відповідно.

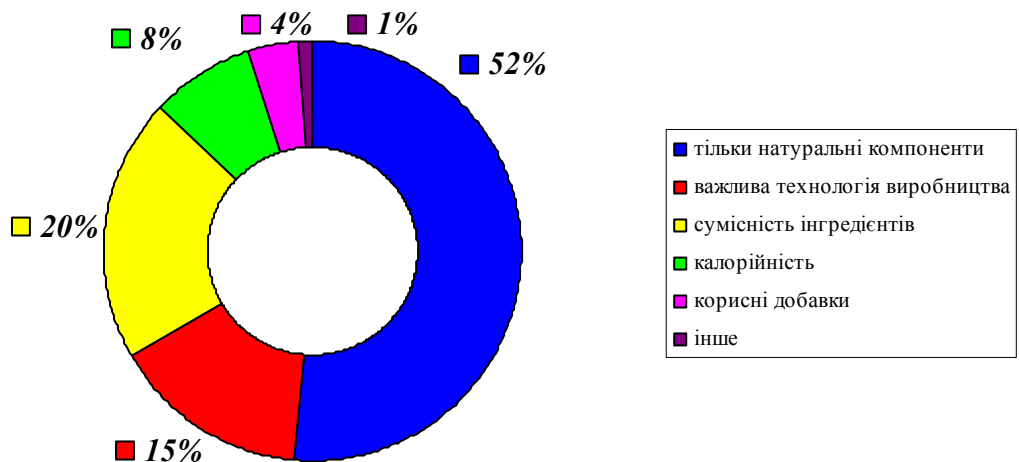

Рисунок 2 – Критерії вибору безпечних продуктів

Щодо вмісту в харчових продуктах генно-модифікованих організмів, то кількість обізнаних про них різко зросла у порівнянні з 2007 р. у 2,3 рази (з 21% до 49%), і це тільки тому, що дана тема набула широкого розголосу у пресі та телебаченні. Кожен четвертий щось, десь, колись чув, і тільки кожен десятий вперше чує про такі добавки. На жаль, 2% опитаних не змогли відповісти на дане питання бо ніколи не чули про ГМО (рисунок 3).

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

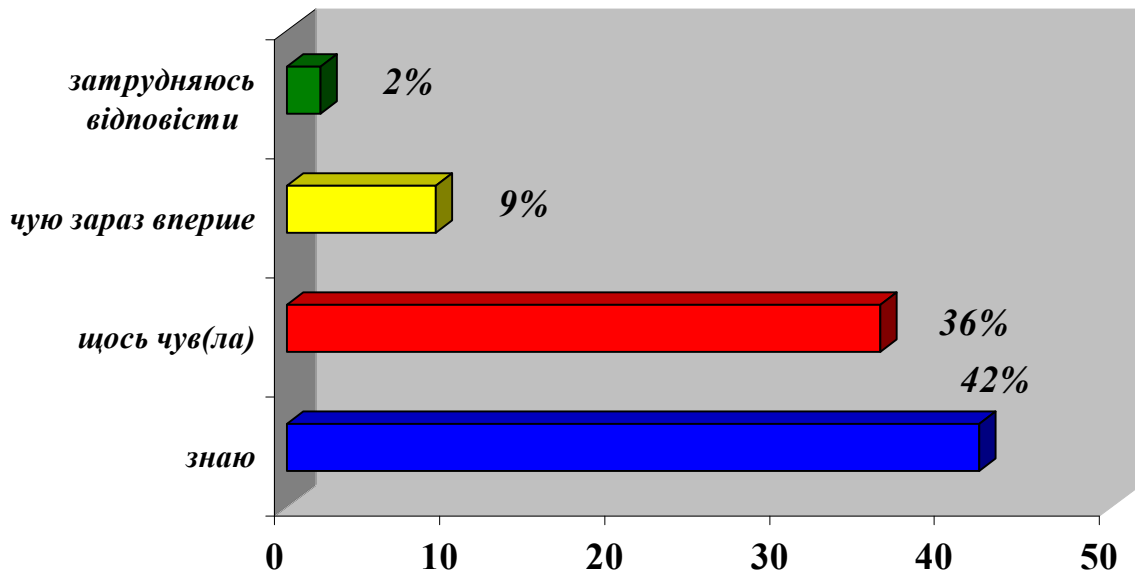

Рисунок 3 – Обізнаність про генно-модифіковані добавки

При виборі продуктів харчування менша частина споживачів орієнтується на купування продуктів з малим терміном зберігання, без консервантів і на їх частку доводиться 32% опитаних. 68% респондентів, що залишилися, вибирають і купують продукти, які зберігаються довго і містять консерванти.

При покупці продуктів харчування, велика частина споживачів, при уважному вивченні інформації, яка міститься на упаковці даного продукту, не зустрічала наявності вказівок про генно-модифіковані добавки – 48%. А ось 12% опитаних, навпаки, зустрічали на упаковці вказівки про генно-модифіковані добавки. 40% респондентів, що залишилися, ніколи не звертають уваги на інформацію яка міститься на упаковці.

Про лікувально-профілактичні компоненти продуктів знають половина опитаних. Інші ніколи не чули про них і вважають, що такі компоненти ніяк не впливають на стан здоров'я людини.

Аналізуючи вибір споживачів між дорогими продуктами без генно-модифікованих добавок і більш дешевими продуктами з добавками загалом можна відзначити, що 54% опитаних вибрали б перші – дорогі продукти без добавок. 6% респондентів затрудняються відповісти на це питання, а ось 38% вибрали б другі – більш дешеві продукти з добавками, які представлені в роздрібній торгівлі.

Щодо впливу генно-модифікованих добавок на стан здоров'я людини, розподіл думок респондентів відбувся таким чином: 44% вважають, що генно-модифіковані добавки пагубно впливають на організм людини, 40% опитаних навпаки з цим твердженням не згодні і вважають, що генно-модифіковані добавки ні як не впливають на стан здоров'я людини.

Проведене соціальне дослідження засвідчує недостатність обізнаності мешканцями макрорегіону «Донбас» щодо безпечності продуктів через брак інформації. Хоча 58% згодні вживати та купувати безпечні продукти харчування за ціну, значно (15-20%) перевищуючу ціну за звичайні продукти. Виробникам якісних та безпечних харчових продуктів, які є провідниками здорового способу життя, для закріплення на споживчому ринку необхідно більш уваги приділяти інформуванню покупців про продукцію свого підприємства і удосконалювати свою рекламну політику. Вже тривалий час, починаючи з прийняття кодексу Аліментаріус, на рівні урядів країн обговорюються питання безпеки продуктів харчування.

Не виключенням є й Україна. Стаття 42 Конституції України регламентує захист прав споживачів за рахунок здійснення контролю за якістю та безпечністю продукції. Більш конкретизоване тлумачення цієї тези дається у статті Закону України «Про захист прав споживачів», в якому наголошується, що держава забезпечує споживачам захист їх прав, надає можливість вільного вибору продукції і гарантує рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності.

З точки зору споживача, головне місце посідає інформація не тільки про склад та енергетичну цінність товару, й про регіон, вирощування і технологічні засоби отримання продовольчої сировини; рецептуру та технологічні добавки при виробництві харчової продукції. Не менш важливим є наявність інформації про вплив складових компонентів продовольчих товарів, яка має бути доступно та простою у викладенні. Тоді споживач при виборі продуктів харчування, маючи таку інформацію, може сам зробити свій вибір: чи придбати чи «ні» продукти, які потенційно можуть бути небезпечними, тобто він усвідомлено сприймає ступінь ризику споживання.

Немає сумніву у тому, що конкурентною перевагою сучасного ринку продовольства стає безпечне та якісне харчування.

РЕЗЮМЕ

В роботі розглянуто відношення споживачів до проблеми безпечного харчування. Зроблено висновки щодо недостатності обізнаності споживачів через брак інформації.

Ключові слова: опитування, формалізація, безпечні продукти, генно-модифіковані добавки, поінформованість.

РЕЗЮМЕ

В работе рассмотрено отношение потребителей к проблеме безопасного питания. Сделаны выводы относительно недостаточности осведомленности потребителей из-за нехватки информации.

Ключевые слова: опрос, формализация, безопасные продукты, генно модифицированные добавки, осведомленность.

SUMMARY

Attitude of users is in-process considered toward the problem of safe feed. Conclusions are done in relation to insufficiency of knowledge of users from the shortage of information.

Keywords: questioning, formalization, safe products, gene modified additions, knowledge.